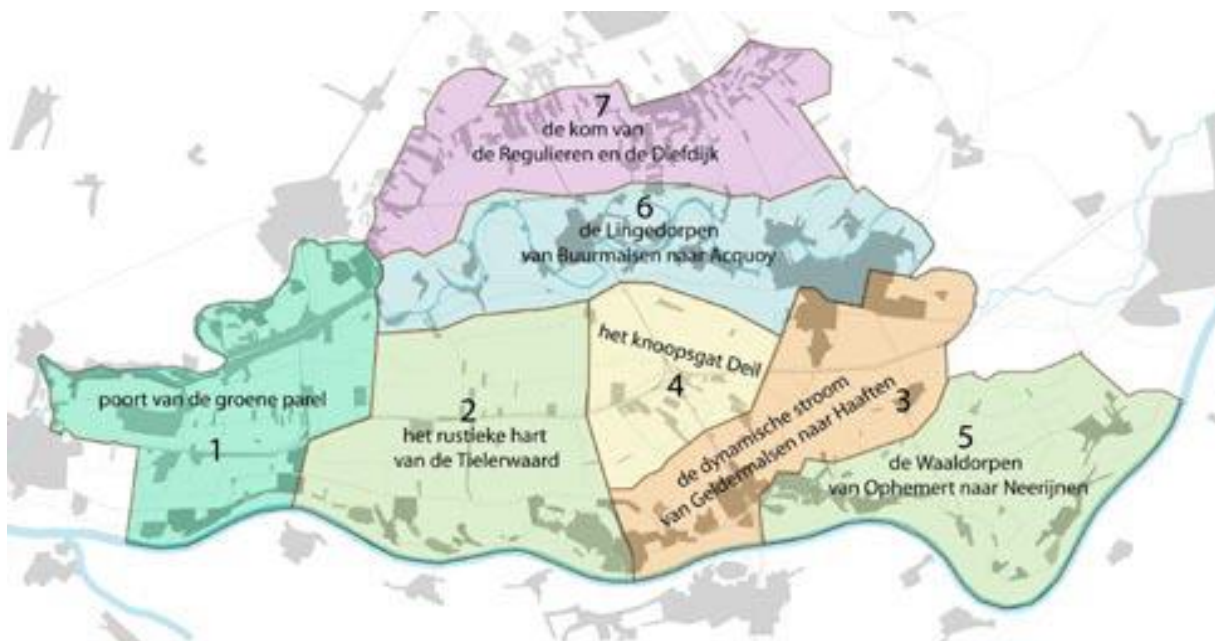

ENSEMBLEBOEK 6 VOOR
DE LINGEDORPEN VAN
BUURMALSEN NAAR
ACQUOY
28 JANUARI 2022

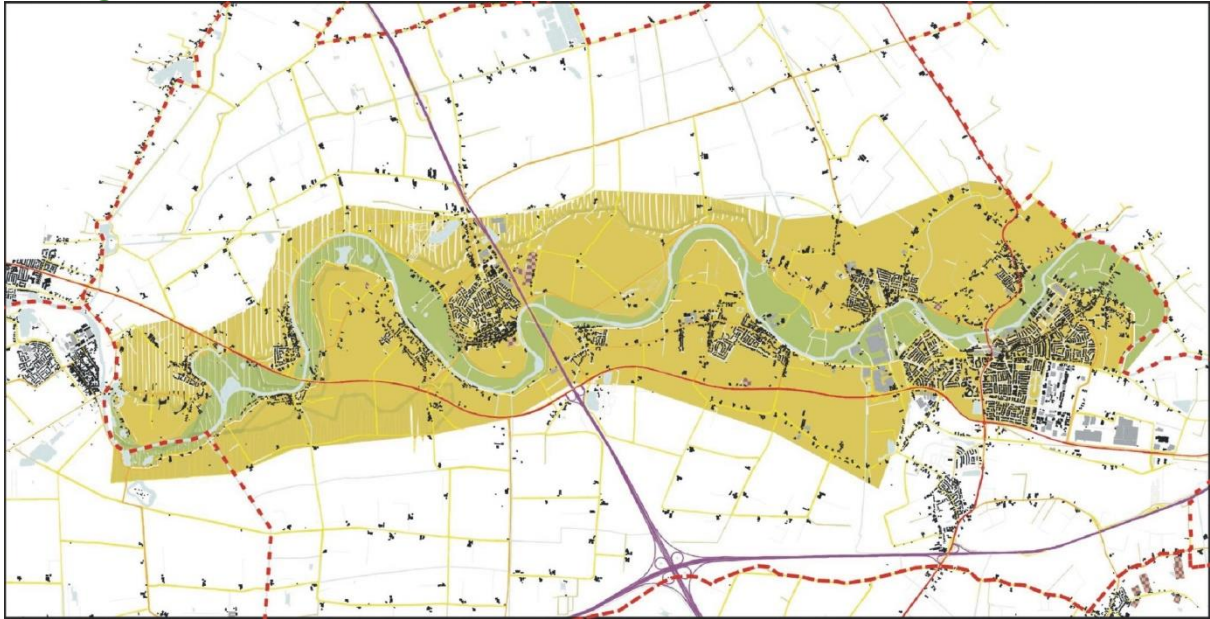
Inhoud

Inhoud	2
1. Het gebied van de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy in vogelvlucht.....	3
2. Opgaven	4
Opgaven uit de omgevingsvisie.....	4
Overige opgaven	4
3. Visie en sporen voor de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy	5
4. Bouwstenen voor ruimtelijke ontwikkelingen	7
Werkwijze	7
Kernkwaliteiten voor de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy.....	7
Landschapselementen voor de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy.....	10

Figuur 1 De landschapsensembles van West Betuwe

1. Het gebied van de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy in vogelvlucht

Figuur 2 Landschapsensemble met deelgebieden

Inleiding

Op de oeverwallen aan beide kanten van het riviertje de Linge - met gevarieerde uiterwaarden ('Lingelandjes') en slingerende dijk liggen de pittoreske kleine dijkdorpen. De Lingelandjes bestaan uit smalle oevers en uiterwaarden. Ze hebben afwisselend een natuurlijke, agrarische of recreatieve bestemming. Dat geldt in principe ook voor de oeverwallen, hoewel door de fruitteelt meer overheerst. Buiten de kernen liggen afwisselend boomgaarden, akkers en weilanden bij grote boerderijen. Met name in de boomgaarden is er een tendens naar schaalvergroting en teeltondersteunde voorzieningen, zoals hagelnetten. Staan de ondernemers hier voor een keuze? Ze kunnen ook voortbouwen op de aanpak van landgoederen als Mariënwaardt en Noordenhoek. Die passen naadloos in het historisch pittoreske Lingelandschap en kennen al decennia een verbrede en natuurinclusieve agrarische bedrijfsvoering.

Globaal geldt dat naar het westen toe de dorpen kleiner en meer op de dijk georiënteerd zijn. De uitbreidingen van Geldermalsen in de afgelopen halve eeuw maken in dit LOP deel uit van het landschapsensemble van de Dynamische Stroom, maar het oude centrum heeft nog aansluiting bij de Lingedorpen. In de kernen staan oude kerken, molens en huizen met historische plekken van oude, veelal verdwenen kastelen. Deze kernen zijn aangekleed met fraaie beplantingen, als laanbomen, treur- en leibomen en hagen.

2. Opgaven

Opgaven uit de omgevingsvisie

Figuur 3 Uitsnede de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy uit Visiekaart Omgevingsvisie (concept 2021)

- **Woningbouw** is kleinschalig, alleen in de dorpen en kan worden ingepast met verevening.
- **Bedrijfsontwikkeling** grootschalig in Geldermalsen niet voorzien binnen dit landschapsensemble; bestaande bedrijfsbebouwing inpassen met/voor **klimaatadaptatie en groenblauwe dooradering met landschappelijke inpassing**.
- **Zonneparken** kleinschalig, op gebouwen en infrastructuur. Ze kunnen ook worden aangelegd langs de A2.
- **Biodiversiteit:** Basiskwaliteit Natuur. Bijzondere moerasnatuur in Natura 2000-gebied Lingegebied en Diefdijk-Zuid. Ecologische noord-zuidverbindingen.
- **Recreatief** is de "beleefbare Nieuwe Hollandse Waterlinie aangeven. Aan de noordzijde is het "Lingelandschap toegankelijk en beleefbaar". Landgoed Mariënwaerd en Fort Nieuwe Steeg (Geofort) zijn als recreatieve parel aangegeven.

Overige opgaven

- Voedselproductie in kringlooplandbouw
- Biodiversiteitsherstel in de vorm van "basisnatuur" en natuurinclusieve landbouw. Populaties steenuil, en kamsalamander.
- De Bossenstrategie: kleinschalige aanleg van bos en landschapselementen ter versterking van andere functies.
- Klimaatadaptatie: waterberging voor piekbuien en droogte, hittestress
- Circulariteit: kringlopen van producten, materialen en grondstoffen.

De belangrijkste opgave voor de Lingedorpen is conservering-door-ontwikkeling van het bestaande landschap. Dit is een zeer belangrijk cultuurhistorische landschap van West Betuwe. Behalve in de grote kern Geldermalsen en de middelgrote kern Beesd zijn de ontwikkelingen beperkt van omvang: **woningbouw** binnen de kern, geen grote bedrijventerreinen. Ze kunnen worden ingepast met de aangegeven landschapselementen via verevening, evenals andere kleinschalige (**bedrijfs**)ontwikkelingen

in de dorpen. Voor Geldermalsen en in mindere mate Beesd zijn de ideeën over de klimaatkamers relevant, waarbij vanuit de nieuwe **woningbouwlocatie** ook aandacht moet zijn voor recreatieve uitloop en natuurinclusief bouwen op landschapsschaal (groen en blauw in de wijk), zowel voor biodiversiteit als voor **klimaatadaptatie**.

In het landschapsemble Lingedorpen liggen kansen voor **kringlooplandbouw** met een verbrede basis, zoals al goed in de praktijk wordt gebracht op landgoed Mariënwaerd en tal van andere plaatsen. Dit biedt ook kansen aan een vorm van fruitteelt die – aanvullend op de op export gerichte intensieve fruitteelt – vooral gericht is op recreatie en korte kringlopen als verdienmodel. Teeltondersteunende voorzieningen met een industrieel uiterlijk dienen in het zeer kwetsbare landschap langs de Lingedijken (binnen- en buitendijks) zeer zorgvuldig te worden ingepast of niet toegepast te worden. Ze doen afbreuk aan zowel de landschappelijke als de economische waarde van dit belangrijke cultuurhistorische landschap. Natuur en landschap dienen zowel in het Gelders NatuurNetwerk als in de Groene Ontwikkelzone prioriteit te krijgen op basis van de Kernkwaliteiten Natuur en Landschap. Ook daarbuiten dient de “basishatuur” versterkt te worden met aanleg van landschapselementen, met meekoppeling van andere functies, zoals hier omschreven. Nieuwe landgoederen, voedselbossen en kleinschalige ecowoonvormen kunnen hier worden ingepast, mits ze natuur, landschap en recreatieve mogelijkheden versterken en dus ook meerdere andere doelen in zich verenigen. Voor delfstofwinning is hier, als niet-circulaire activiteit, geen plaats.

Energietransitie, zoals windturbines en zonnenvelden, dient hier alleen kleinschalig te worden toegepast, bijvoorbeeld in de vorm van zonnepanelen op geluidswanden langs de snelweg, op daken van gebouwen, etc. Het gebruik van natuur, water of agrarische grond daarvoor moet zoveel mogelijk voorkomen worden, om deze hoogwaardigere gebruiksvormen niet te schaden.

De **Bossenstrategie** dient hier vooral ingezet te worden als dit de natuur (N2000, NNN) versterkt, of als er lijnvormige landschapselementen en klimaatkamers mee gerealiseerd kunnen worden.

3. Visie en sporen voor de Lingedorpen van Buurmalsen naar

Acquoy

In het LOP wordt ervoor gekozen om het karakteristieke beeld van afwisselend kleinschalige Lingedorpenlandschap te behouden en versterken. Dat kan natuurlijk door de gemeentelijke grond via spoor L1. **GEMEENTE, GEEF HET GOEDE VOORBEELD** te verrijken met een op Kleurkeur gericht beheer en door de bestaande bermbeplantingen te beschermen en te versterken.

Figuur 4 Uitsnede visiekaart

Daarnaast dient hier stevig ingezet worden op spoor **L2. STIMULEREN VAN ONDEROP**. De toegankelijkheid voor de recreërende dorpingen, maar ook voor recreanten van buitenaf, zou via dit spoor versterkt kunnen worden via groene diensten op vrijwillige basis en ingepast in de agrarische bedrijvigheid. Daarvoor worden voortbouwend op de historische beplantingen enkele nieuwe typen landschapselementen voorgesteld in dit LOP: herenlanen, jonkheersingels en jonkvrouwgaarden. Nieuwe woningen en bedrijven dienen goed te worden ingepast, waarbij de beuken- en ligusterhagen het erf kunnen sieren.

De Lingelandjes blijven een bijzonder waardevol en afwisselend gebied, met weiland, grienden, boomgaarden, bosjes en waterplassen. Ze dienen wel recreatief beter ontsloten te worden voor wandelaars, wellicht in combinatie met de landerijen van nieuwe landgoederen. De cultuurhistorische en ecologische waarden dienen ten alle tijden gerespecteerd te worden. Dichter bij het dorp zou de uiterwaard beter toegankelijk moeten zijn, en verder van het dorp meer natuurlijk en ontoegankelijker. Nieuwe elementen als diverse paden en 'jonkvrouwgaarden' worden gestimuleerd om de Linge beter toegankelijk en zichtbaar te maken voor bewoners en recreanten. Deze vormen samen de 'Lingeslingers' die de oeverwal en de dorpen met de uiterwaarden en de Linge verbinden. Griendteelt en natuurlijk grasland kunnen naast reguliere weidebouw en fruitteelt onderdeel zijn van verbrede vormen van agrarisch gebruik.

Op de hogere gronden van de oeverwallen langs de Linge heeft de fruitteelt veelal het primaat. Dit biedt met de dorpen een karakteristiek pittoresk beeld van het rivierengebied. Om dit te behouden dient met de kleinschaligheid van het landschap en cultuurhistorische elementen als oude kasteelterreinen, kromakkers, wielen en rabatten respectvol te worden omgegaan. Verbreding van de landbouw met bijvoorbeeld agrarisch natuur- en landschapsbeheer en natuurinclusieve landbouw moet goed mogelijk zijn, en past goed bij de status van het gebied als Nationaal Landschap.

De kronkelende wegen blijven afwisselend beplant met onder andere eik, beuk en linde. Langs dijken kan de karakteristieke beplanting met fruitbomen worden doorgezet. Op nog niet toegankelijke dijken, zogenaamde grasdijken, wordt de toegankelijkheid gestimuleerd.

Hier en daar kunnen initiatieven voor nieuwe landgoederen worden gestimuleerd langs de Linge en de dorpsranden met groene, openbare voorzieningen en een rijke verzameling landschapselementen. Mariënwaerdt biedt wat betreft landschapselementen een prachtige staalkaart. Deze landgoederen voorzien in een vergroting van het recreatieve aanbod en de mogelijkheden voor dorpingen een ommetje te maken. Op kleine schaal kan tevens verblijfsrecreatie worden toegestaan.

Bij de dorpsranden waar geen nieuwe landgoederen bij liggen, kunnen de randen worden afgewerkt met boomweiden of singels, gecombineerd met paden en waterpartijen. Tevens dient daarbij aandacht te zijn voor beschermde dorpsgezichten.

Deze initiatieven van onderop kunnen gekoppeld worden aan de ontwikkeling van spoor R3. **R 3. KLIMAATKWARTIEREN**. Bij de dorpen ligt ook de meeste bedrijvigheid. Nieuwbouw dient goed te worden ingepast, bijvoorbeeld door hoogstamboomgaarden in combinatie met recreatieve paden. Door op korte termijn de groenblauwe structuur om het dorp te versterken kunnen ontwikkelingen op langere termijn tegen die tijd makkelijker landschappelijk ingepast worden. Zo kan het gebiedskapitaal van het Lingelandschap niet alleen behouden worden maar ook duurzaam worden versterkt.

Langs de wegen kunnen hier en daar fruitbomen komen te staan. In de open velden en akkers bieden solitaire bomen (o.a. Witte paardenkastanje, Linde of Eik) een aantrekkelijke aanvulling, die het vee, de biodiversiteit en het landschap ten goede komt. De recreatieve ontwikkeling van de oeverwal kan ook verder plaatsvinden door horecaondernemers ruimte te geven, en routes aan te leggen gekoppeld aan nieuwe jonkvrouwpaden, jonkheerdreven en rietdekkerspaden. De vele cultuurhistorische monumenten en plekken bieden volop mogelijkheden.

4. Bouwstenen voor ruimtelijke ontwikkelingen

Werkwijze

Bij een projectidee of initiatief (op lokaal niveau), bijvoorbeeld een bedrijfsuitbreiding in het landelijk gebied:

Stap 1. neem het goede ensembleboek

Stap 2. bekijk in het uitvoeringsprogramma of er al projecten zijn die aansluiten bij het idee en bekijk hoe daarop verder kan worden aangesloten

Stap 3. inventariseer de "kernkwaliteiten natuur en landschap", de "kernkwaliteiten nationale landschappen" en de kernkwaliteiten zoals beschreven in de Streekgidsen.

Stap 4. bepaal de grondslagen voor eventuele verevening aan de hand van doelen en mogelijkheden

Stap 5. ontwerp samen met de betrokkenen nieuwe of herstelde landschapselementen met opgaven, bouw pakket en ontwikkeldoelen; probeer zoveel mogelijk doelen te "stapelen": voedselproductie, natuurontwikkeling, landschap(sbeeld), waterberging en andere doelen voor klimaatadaptatie, circulariteit en energievoorziening, evt. wonen/bedrijvigheid, etc.

Kernkwaliteiten voor de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy

Bij de uitwerking van plannen voor initiatieven in dit landschapsensemble dient rekening te worden gehouden met de kernkwaliteiten en ontwikkeldoelen zoals die in de omgevingsverordening en in de streekgids zijn vastgelegd. Zie Streekgids Betuwe-Tielerwaard (BoschSlabbers, 2021) pag. 87-97 (99%-versie). De ideeën hierin sluiten goed aan bij de visie van het LOP.

KERNKWALITEITEN natuur en landschap (Omgevingsverordening Provincie Gelderland)
https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9925.PVOmgverordeningGC-gc08/b_NL.IMRO.9925.PVOmgverordeningGC-gc08_733.pdf waar nodig aangepast aan de deelgebieden zoals ze in het LOP West-Betuwe zijn gedefinieerd.

Deelgebied 44 Regulieren - Vijfherenlanden:

- gebied van stroomruggen langs de kleinschalige, meanderende Linge
- westelijk deel onderdeel van Nationaal Landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie
- oostelijk deel onderdeel van Nationaal Landschap Rivierengebied
- ecologische verbinding Linge
- Parel Mariënwaerd, ook A-locatie landgoedbos op de oeverwal van de Linge: droog Essen-Iepenbos, zeer soortenrijk structuurrijk met zeer hoge bomen (>40 m)
- Parel Put van Bullee: uniek schraalgrasland in oude kleiput met orchideeënsoorten, ratelaar en bonte paardenstaart (N2000)
- Parel Nieuwe Zuider Lingedijk: rietmoerassen, moerasbos van zwarte els en wilg en nat elzenbos, afgewisseld met halfnatuurlijke gras- en hooilanden (N2000)
- Parel Benedenloop Linge: moeras, nat grasland, moerasvogels, sprinkhanen; afwisseling van griendjes, doorbraakwielen, vochtige graslanden en moerassen, afgetichelde graslanden, klei- en zandputten; trekvogels en wintergasten; amfibieën (N2000)
- leefgebied steenuil, kamsalamander, kleine en grote modderkruiper en bittervoorn
- Hollandse Waterlinie: cultuurhistorisch landschap, afleesbaar door forten en inundatievelden (Unesco Werelderfgoed)
- Diefdijk als beeldbepalend en cultuurhistorisch waardevol element

- rust, ruimte en duisternis
- abiotiek: aardkundige waarden: Komgronden bij Culemborg; Linge en Korne; De Waai (Diefdijk), kwel, bodem, waterreservoir

ONTWIKKELDOELEN natuur en landschap (Omgevingsverordening Provincie Gelderland)

Deelgebied 44 Regulieren - Vijfherenlanden:

- ontwikkeling kalkmoerassen, ruigteranden en laag gelegen bloemrijke graslanden
- ontwikkelen rivier- en beekbegeleidende bossen (zacht- en hardhoutoibos, elzenbossen)
- ontwikkelen populaties van kamsalamander, kleine en grote modderkruiper en bittervoorn
- ontwikkelen weidevogelpopulaties
- ontwikkeling populaties van water-, oever- en moerasvogels (w.o. zwarte stern)
- ontwikkeling ecologische verbindingzone Linge met parkachtige structuren met water en moeraszones
- vermindering barrièrewerking A2 en N327
- ontwikkeling (oude) bossen, bosranden en overgangen naar cultuurgronden
- ontwikkeling biotopen voor vlinders, reptielen en amfibieën en vogels van cultuurlandschappen
- ontwikkeling landgoedstructuren, cultuurhistorische patronen en beheersvormen (grienden)

Kernkwaliteiten Nationaal Landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie en Nationaal Landschap Rivierenland

https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9925.PVOmgverordeningGC-gc08/b_NL.IMRO.9925.PVOmgverordeningGC-gc08_732.pdf, waar nodig aangepast aan de deelgebieden zoals ze in het LOP West Betuwe zijn gedefinieerd.

De kernkwaliteiten van het voormalige militaire systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie

Dit is een beschrijving op hoofdlijnen. Gedeputeerde Staten werken aan een nadere beschrijving van de kernkwaliteiten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, waarmee invulling wordt gegeven aan de afspraak die daarover in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) is opgenomen. Deze beschrijving heeft betrekking op het hele gebied van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Het unieke, in samenhang met het landschap ontworpen negentiende en twintigste-eeuwse hydrologische en militair verdedigingsstelsel, bestaande uit:

- inundatiegebieden;
- zones met verdedigingswerken als forten, batterijen, lunetten, betonnen mitrailleurkazematten en groepsschuilplaatsen in hun samenhang met de omgeving;
- voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied) rondom de forten;
- waterwerken als waterlichamen, sluizen, inlaten, duikers en dijken functionerend in samenhang met verdedigingswerken en inundatiegebieden;
- overige elementen als beschutte wegen, (resten van) loopgraven en tankgrachten;
- de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
- de historische vestigingsstructuur van de vestigingssteden Muiden, Weesp, Naarden, Nieuwersluis, Gorinchem en Woudrichem;

De grote openheid.

Groen en overwegend rustig karakter.

Deelgebied Regulieren, daarbinnen gebied van de Linge:

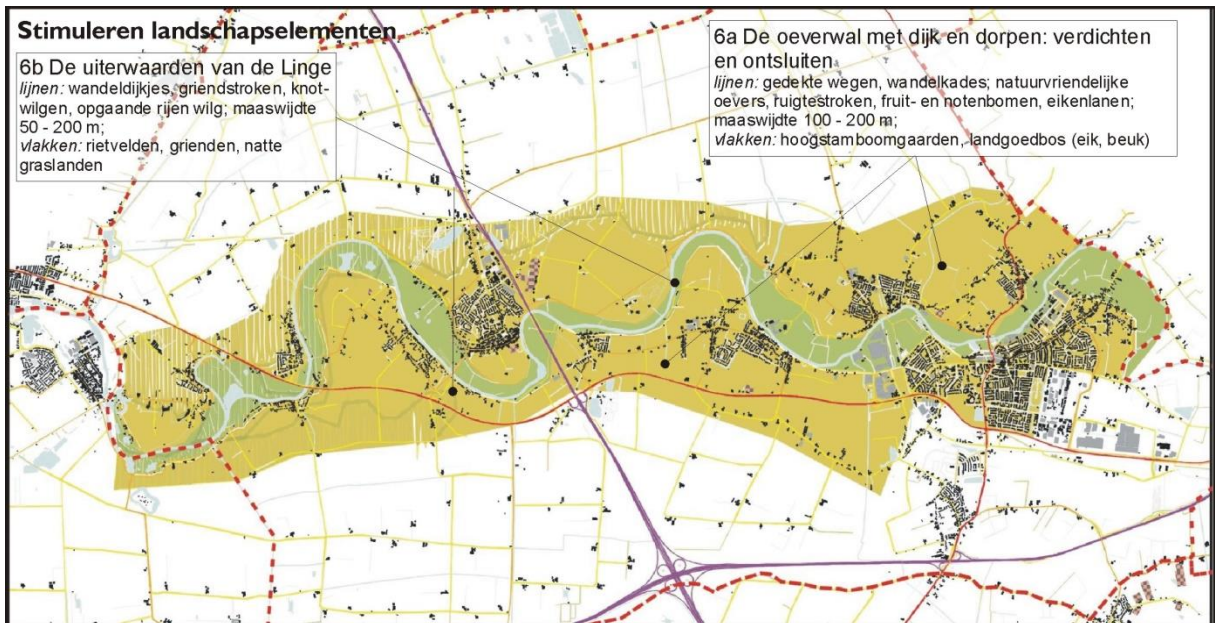
Fraai kleinschalig oeverwallandschap langs sterk meanderende Linge met karakteristieke dorpen en fruitteelt, gaaf oud bouwland bij landgoed Mariënwaerd

- De meanderende Linge met smalle uiterwaarden is opgesloten door steile dijken met wielen;
- Alle dorpen liggen op de oeverwallen, met hun oude kernen dicht aan de Linge.
- Op de oeverwallen domineren als grondgebruik de fruitteelt (boomgaarden onder andere met hoogstambomen) en akkerbouw in onregelmatige en/of blokvormige percelen waarvan de grenzen in veel gevallen van hoge ouderdom zijn;
- Op het historische landgoed Mariënwaerd oud bouwland, bosjes en sierbos ontsloten door lanen.

Zie ook: Velden, Kees van der, 2014: Kernkwaliteiten Nieuwe Hollandse Waterlinie ten zuiden van de Lek DEEL II - inundatiekom Tielerwaard, handboek voor beschermen én ontwikkelen. NHW - Pact van Loevestein.

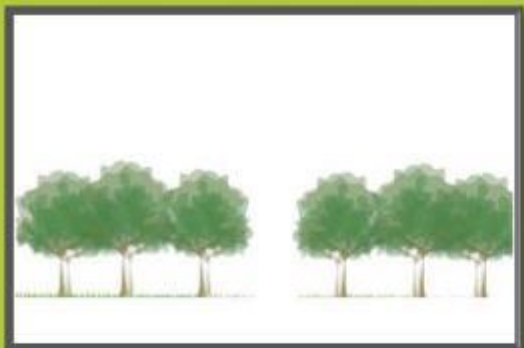
Zie ook Streekgids Betuwe-Tielerwaard (BoschSlabbers, 2021) pag. 87-97 (99%-versie). De ideeën hierin sluiten naadloos aan bij de visie van dit landschapsensemble.

Landschapselementen voor de Lingedorpen van Buurmalsen naar Acquoy

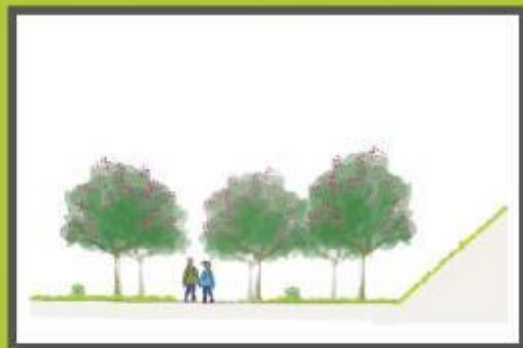
Figuur 5 Landschapsensemble met deelgebieden en advies landschapselementen

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy oeverwal met dijken en dorpen

- jonkvrouwgaard: laan van nutssoorten, minimaal 2 rijen dik
- jonkvrouwgaard: pad met enkele verspreide fruitbomen en (vlecht) hagen
- jonkheerdreef: pad langs dichte singel met o.a. nutsbomen
- jonkheerdreef: pad door ruige grassige zoom

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy oeverwal met dijken en dorpen

- jonkvrouwgaard: laan van nutssoorten, minimaal 2 rijen dik
- jonkvrouwgaard: pad met enkele verspreide fruitbomen en (vlecht) hagen
- jonkheerdreef: pad langs dichte singel met o.a. nutsbomen
- jonkheerdreef: pad door ruige grassige zoom

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy oeverwal met dijken en dorpen

- jonkvrouwgaard: laan van nutssoorten, minimaal 2 rijen dik
- jonkvrouwgaard: pad met enkele verspreide fruitbomen en (vlecht) hagen
- jonkheerdreef: pad langs dichte singel met o.a. nutsbomen
- jonkheerdreef: pad door ruige grassige zoom

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy oeverwal met dijken en dorpen

- jonkvrouwgaard: laan van nutssoorten, minimaal 2 rijen dik
- jonkvrouwgaard: pad met enkele verspreide fruitbomen en (vlecht) hagen
- jonkheerdreef: pad langs dichte singel met o.a. nutsbomen
- jonkheerdreef: pad door ruige grassige zoom

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy uiterwaarden van de linge

- rietdekkerspad: over strook kavelrand, evt met natuurvriendelijke rietoever
- rietdekkerspad: smal pad met (knot)wilgen evt met moeraszone
- lingedijkje: pad op dijkje
- jonkvrouwgaard: fruit op hogere delen in de uiterwaarden

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy uiterwaarden van de linge

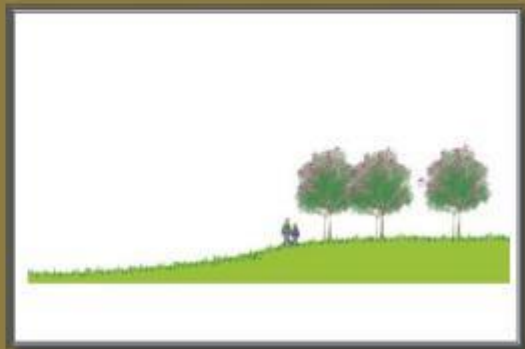
- rietdekkerspad: over strook kavelrand, evt met natuurvriendelijke rietoever
- rietdekkerspad: smal pad met (knot)wilgen evt met moeraszone
- lingedijkje: pad op dijkje
- jonkvrouwgaard: fruit op hogere delen in de uiterwaarden

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy uiterwaarden van de linge

- rietdekkerspad: over strook kavelrand, evt met natuurvriendelijke rietoever
- rietdekkerspad: smal pad met (knot)wilgen evt met moeraszone
- lingedijkje: pad op dijkje
- jonkvrouwgaard: fruit op hogere delen in de uiterwaarden

lingedorpen van Buurmalsen haar Acquoy uiterwaarden van de linge

- rietdekkerspad: over strook kavelrand, evt met natuurvriendelijke rietoever
- rietdekkerspad: smal pad met (knot)wilgen evt met moeraszone
- lingedijkje: pad op dijkje
- jonkvrouwgaard: fruit op hogere delen in de uiterwaarden